

שם הפעילות: מתי התחילה ונגמרה השואה

הכותב/ת: מכון מורשת - בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ' - גבעת חביבה

ערכים ומטרות הפעילות

1. הבנת מושגים בסיסיים בנושא השואה.
2. התנסות ראשונית בחשיבה וניתוח של ההיסטוריה.
3. הנחת בסיסים של ידע ושיחה.

קהל היעד

חברת הנעורים (י-יב')

משך הפעילות

כשעה

רשימת ציוד ועזרים

- לוח וטוש
- 4 עותקים של: כרטיסיות מושגים + כרטיסיות הסבר + פלקט לשיבוץ
- ציר זמן לכל חניך
- נספחים – נספח א' ונספח ב' - ציר זמן וטבלת מושגים - [לחצו כאן](#)

מערך הפעילות

1. **התאמת ומיון מושגים (25 דקות – המלצה)**
 - מחלקים את החניכים ל 4 קבוצות. כל קבוצה מקבלת פלקט וחבילה של מושגים והסברים. הם צריכים להתאים בין המושג לבין התיאור שלו ולהדביק אותם אחד ליד השני על הפלקט. (נספח א')
 - אחרי שסיימו בקבוצות, חוזרים למליאה וכל קבוצה מציגה את מה שעשתה. תוך כדי שהם מציגים, המדריך נותן פיזבק ומוסיף הסברים על מושגים לא ברורים.
 - את המושגים המדריך מסדר בטבלה שאלו הן העמודות שלה: מלחמת העולם השנייה, רדיפת היהודים, רצח היהודים, הממשל והאידיאולוגיה הנאצית.
- ← שימו לב!

את רוב המושגים אפשר לשבץ ביותר מקטגוריה אחת. דרך השיבוץ ביותר מקטגוריה אחת אנחנו יכולים להסביר תהליכים ומגמות בתקופת השואה ולכן זה חשוב לשים לזה לב. אם החניכים מסבירים למה לדעתם מושג כזה או אחר צריך להיות במקום כלשהו, גם אם זה לא מה שאנחנו התכוונו אליו, אבל זה נכון- אפשר וכדאי לשים גם איפה שהם רשמו ופשוט להוסיף על איפה זה עוד יכול להיות.

2. מתי התחילה ונגמרה השואה? (20 דקות – המלצה)

- הקדמה למדריך (להגיד לחניכים לפני תחילת חלק זה של הפעילות):
- אנחנו עוסקים בנושא השואה, אבל קשה לסמן יום ספציפי שבו התחילה השואה. האם השואה התחילה כשהוקמה המפלגה הנאצית? כשהיטלר עלה לשלטון? כשהוקמו הגטאות? כשהתחיל הפתרון הסופי? זה לא כמו המלחמה, שאז יש לנו תאריך ברור ופשוט - 1.9.39. כאן זה נתון לפרשנות של איפה אנחנו מסמנים את תחילת האירוע.
- כל חניך מקבל ציר זמן עם תאריכים (נספח ב'). כל אחד צריך להסתכל על ציר הזמן ולכתוב לעצמו איפה לדעתו התחילה השואה ואיפה נגמרה. חשוב להדגיש להם שזה לא שיעור היסטוריה ולא מבחן. חשוב שכל אחד יחשוב מה דעתו האישית בנושא.
- אחרי שכולם סימנו, מבקשים מכמה מהחניכים להגיד מה דעתם ופותרים דיון סביב מה שהם אומרים. מאחר שאי אפשר לצפות מה יגידו, יש כמה נקודות שאליהם כדאי להתייחס ודרכן להתכונן:
 - ← קטעי המקור מראים התפתחות במדיניות הנאצית. לא מההתחלה דובר באופן ברור על השמדה טוטאלית. אז האם בכל זאת אפשר לדבר על השואה ככזו שהתחילה עם כתיבת מיין קאמפף? אם כן, האם המשמעות של האמירה הזו היא שבעצם היטלר קבע את מהלך ההיסטוריה ושהעם הגרמני היה פסיבי, או אולי אפילו חסר אונים?
 - ← אם השואה נמשכה אחרי שכבר תם הרצח, אולי אפילו עד היום, אז איך זה משפיע עלינו כחברה? בשואה אנשים היו מוכנים לעשות הכל לשם הישרדות, כולל לכגוד לפעמים בקרובים אליהם ביותר. האם אנחנו באותו מצב? האם אין כאן זילות של התקופה אם כל דבר הוא סכנת שואה?
 - ← אם השואה התחילה עם הרצח ההמוני, מה אנחנו בעצם אומרים על התהליכים שהובילו לנקודה שבה מיליוני אנשים מוכנים לקחת חלק ברצח של עם אחר? האם אנחנו אומרים שבני אדם נוחים כל כך לשכנוע ולשנאה? אילו מסקנות אנחנו יכולים להסיק מכך?
 - ← אם התהליך של השואה הוא הדרגתי והחל עם עליית היטלר והתגברות התעמולה, האם זה אומר שאפשר לגרום לבני אדם לשנוא, או להיות אדישים, אפילו כאשר לא היה לזה רקע אישי קודם?

תובנות ודגשים חינוכיים

3. סיכום

נקודות למדריך לסיכום הפעילות:

- נושא השואה הוא מורכב ביותר. נכתבו המון מאמרים, ספרים ומחקרים. גם אם כל יום עד סוף חיינו נקרא מאמר או ספר על נושא השואה, עדיין לא נספיק לקרוא את כל מה שנכתב. אל "יד ושם" מגיעים כל יום (!) 11 מאמרים או ספרים חדשים.

כזה ראה וחדש

מרכז הדרכה מקוון של "שבילים"
ארגון מערכות החינוך החברתי קהילתי
אגף החינוך, התנועה הקיבוצית

- בגלל כמות החומר הבלתי נתפסת, לא תמיד יש לנו אפשרות לתת תשובות ברורות וחד משמעיות על מה בדיוק היה, מתי ואיך. יותר מזה, גם אם יש לנו את כל המידע, המציאות היא הרבה פעמים מורכבת מכמה דברים וקשה להגיד בוודאות מה הוביל למה, מה קדם למה, איך הדברים נוצרו כפי שקרה וכו'.
- בכל עיסוק בשואה נכנס גם הממד הערכי. הממד של תפיסת העולם האישית של כל אחד ואחד מאתנו ואיך שהוא מפרש את הדברים. אנחנו צריכים להכיר עובדות ומציאות היסטורית כדי שנוכל להסיק מסקנות ולשאול שאלות חדשות, אבל אנחנו גם תמיד צריכים לחשוב ולנתח את הדברים כפי שאנחנו מבינים אותם באופן סובייקטיבי.
- בסופו של דבר, כדי שהשואה לא תישאר עוד פרק בספרי ההיסטוריה לבגרות, אנחנו חייבים לנסות לא לשנן את מה שהיה או את זה ש"צריך לזכור", אלא להבין (עד כמה שניתן) באיזו מציאות אנושית מדובר ומה השאלות והמשמעויות שאפשר להבין מאותה מציאות.